

Als men van zijn bed een schrijfbureau en van de studeerkamer een slaapkamer maakt

In een pastorie ergens in Groningerland, in Kantens, zag dezer dagen een kindeke het levenslicht, waarvan de pastor Ds A. M. Lindeboom de geestelijke en met deze geboorte kennelijk zeer ingenomen vader is. Het papieren wicht, dat in druk ter wereld kwam, werd ten kantore van den uitgever en accoucheur J. Niemeijer te Groningen ingeschreven onder het drietal namen Van Sanherib, Kornult en Hoer. De uitgever zorgde ook voor de plaatsing der geboorte-advertenties. De vader achtte het, ruimhartig als hij is, geen verlies dat deze geboorte zoowel in synodocratische als in vrijgemaakte bladen werd aangekondigd. De uitgever ook niet: „de cost gaat voor de baet uyt“.

Of het borelingske een jongen of een meisje is, laat zich, gelijk men constateeren kan, uit de namen niet afleiden. Ze laten mogelijkheden naar twee kanten open. En kennissen van dezen „Open brief aan professor B. Holwerda te Kampen“ brengt ons al weinig verder: het lijkt een tweeslachtig, zoo men wil een halfslachtig geval. Omslachtig ook. Want eenzijdig tracht het kerkzaak af te doen, anderzijds komt het niet verder dan een aanval op den persoon van den ook volgens den auteur hooggeleerden geadresseerde, des schrijvers „vroegeren studiegenoot“ (pag. 4). Deze gemeenzaame herinnering aan gemeenschapelijk in Kampen gesleten jaren lijkt me duidelijk honor in honorante meer dan honor in honorato, waarmee we maar willen zeggen, dat de eere o.i. aan den kant van Holwerda's vroegeren studiemakker is.

Laat me nog eens vermelden, dat de preciese aanduiding van de plaats der geboorte is: de Breede weg. Dat blijkt uit het briefhoofd: Breedeweg 46A. En het blijkt waarlijk niet uit het briefhoofd alleen. Maar het was aan den Breeden weg. In Kantens dan.

Ik meen dezen brief te hebben kunnen volgen. Want Ds A. M. Lindeboom was zoo vriendelijk hem wat simpel te houden. Hij zou natuurlijk aan een hooggeleerden heer ook een geleerden brief hebben kunnen schrijven en hij dreigt zelfs even geleerd te worden, maar al „zou hij zoo kunnen doorgaan“, hij doet dat nu verder niet „terwille van het eenvoudige volk, dat dezen brief ook lezen moet“. En voor die nederbuigende welwillendheid tegenover „het eenvoudige volk“ (pag. 5) ben ik, D. E. C., zeer dankbaar, want daar behoort ik ook toe. De auteur van den open brief volgt daarbij het advies van een van zijn voorgangers in Kantens, niet Lindeboom, maar Van der Linden geheeten, die voor ruim een eeuw schreef: „De volksleeraars behoorden mannen te zijn, die het bruikbare van het onbruikbare weten te schiften, en hebben zij het voor eigene oefening noodig, om de doolhoven van geleerdheid te doorkruisen, heilig hebben zij zich te wachten, om den ballast van vroegere of latere eeuwen, dien zij op dezen weg vergaderen, over te storten in de volksziel, die daaruit opneemt wat de traagheid voedt“¹⁾.

Welm! zulk een volksleeraar naar het hart van Van der Linden is Lindeboom. Hij heeft den geleerden ballast van vroegere of latere eeuwen achterwege gelaten. Hadde hij slechts gearbeid aan een zeker Praeadvies, ik hadde nooit geweten, wie Chamierus was! Intusschen: de jongste pennevrucht van Lindeboom herinnert me in meer dan een opzicht aan genoemden Van der Linden, die volgens Dr G. Keizer²⁾ „scherp en vinnig“ — hetwelk niet hetzelfde is als scherpzinnig — zijn aanvallen richtte op Ds Hendrik de Cock. Om bij Ds A. M. Lindeboom terstond elk mogelijk misverstand af te snijden voegen we er direct aan toe, dat vergelijking tusschen hem en dezen ambtsvoorganger in Kantens iets anders is dan vereenzelviging. Vereenzelviging heeft plaats waar men bij volkomen overeenstemming geen enkel verschil meer constateeren kan. Vergelijking heeft slechts zin, waar men overeenkomst opmerkt naast verschil. Hadde Ds A. M. Lindeboom dezen eenvoudigen regel der logica slechts bedacht bij het lezen van Holwerda's schriften. Dan zou hij, waar deze laatste hoogstens twee grootheden vergeleek niet hebben geschreven, dat hij ze vereenzelvigde³⁾. En hij zou wat minder simpel en wat meer eenvoudig voor ons, „het eenvoudige volk“, hebben geschreven.

Verskil tusschen Van der Linden van Kantens 1834 en Lindeboom te Kantens 1950 is er wel. Toen de eerste zijn „Bijdragen tot recht verstand van de Bijbelleer“ schreef en zijn „scheldpartij“⁴⁾ tegen Hendrik de Cock begon, was hij een grijsaard, die tenminste nog een poging deed zijn stramme leden in den zadel te dwingen tot een zakelijk gevecht; hij trachtte nog geharnast „in het krijt te treden“. Maar Lindeboom komt aan een zakelijken strijd niet eens toe; wel komt hij door een aantal grofheden bij zijn vroegeren studiegenoot „in het krijt te staan“.

Van der Linden haatte de „synodeleer“. Lindeboom is er zeer mee ingenomen. Dat is het verschil. Maar de eerste dacht aan de synodeleer van Dordrecht

1618/19, de laatste denkt aan die van Sneek/Utrecht 1942. Dat is óók een verschil.

Maar laten we in den geest van beiden méér zoeken hetgeen verbindt dan hetgeen scheidt en liever dan op de punten van verschil letten op de trekken van overeenkomst.

Ze zijn er. Van der Linden was zeer ingenomen met de Haagse synode. Lindeboom is het ook. Dacht de eerste aan 1816, de laatste aan 1950. Daar is ook overeenkomst tusschen. Van der Linden beklagde de bewoners van Hunzingo-kwartier, waarin Ulrum gelegen is, om de onrust, die de kerkelijke twisten hun brachten en achtte zich dus gelukkig, dat het in Kantens, waar die twisten niet kwamen, zoo rustig was. Lindeboom beklagt zich: „De aardigheid van het dorpsleven is er af“⁵⁾. Dat is dus bij alle verschil tusschen Kantens anno 1834 en Kantens anno 1950 een duidelijke overeenkomst tusschen de Kantster pastores, die bovendien, om het maar eens Kantiaans te zeggen, beiden in hun geschriften het gebruik van de theoretische en van de praktische rede achterwege hebben gelaten.

Doch er is meer! Van der Linden toont op De Cock, waar deze zich beriep op de Schrift: „tegen den man, die waant hooger en onfeilbaar licht van boven te hebben..... tegen dien man is niet te praten“⁶⁾. Lindeboom hóónt: „Is dat zomaar hetzelfde wat Holwerda zegt en wat God zegt?“⁷⁾.

De Kantster grijsaard wanhoopt er aan De Cock nog tot beter inzicht te brengen: „Indien er in de ziekenapotheek nog een middel mocht voorhanden zijn om zulke waanzinnige menschen, die meer dan op de grens van het Fanatisme staan, te genezen, dan verzoek ik iedereen, die den Heer De Cock aan te bieden en hartelijk wensch ik, dat het Z.E. tot genezing strekke“⁸⁾. De dominee, die thans in Kantens schrijft, lijdt aan dezelfde wanhoop t.a.v. Holwerda: „En voor zoover ik Uw persoon ken, meen ik U niet al te zeer te belasteren, wanneer ik de opmerking aandurf, dat U niet behoort tot degenen, die in hun leven steeds gul en graag hun ongelijk hebben bekend. Neen, de reden waarom ik U, niettegenstaande een zekere professorale gewichtigheid U tegenover mij, Uw vroegeren studiegenoot, gekenmerkt heeft, toch schrijf, ligt voornamelijk in het besef van roeping en plicht, ook daar, waar men in getuigen schier geen heil meer ziet“⁹⁾.

Zoo zouden we nog een poosje kunnen doorgaan. We zouden kunnen wijzen op de dierbare manier, waarop en Van der Linden en Lindeboom, bij zoo scherpe en vinnige persoonlijke aanvallen spreken over „de leer van Jezus“. Zoo de laatste: „Professor, is dit leiden in het spoor van Jezus?“¹⁰⁾. Als ik goed heb geteld, komt in den „Open brief“ in Lindeboom's copie slechts éénmaal voor dat van den Heere Jezus gesproken wordt. In dat opzicht heeft Greijdanus aan Holwerda's studiegenoot wel tevergeefs gearbeid.

Maar genoeg. Een psychologische verklaring van de geboorte van dit papieren kind zullen we niet zoeken. Stof was er wel voor. De schrijver is wel wat erg druk over „de geleerdheid“, „de grootsche gaven“, „de boeiende voordracht“ van Professor Holwerda. En hij geeft ons als het ware zelf een sleutel in handen, wanneer hij op de keerzijde van de titelpagina laat drukken: „Ter verduidelijking wordt aan de lezers medegedeeld, dat professor B. Holwerda de gemeente in Kantens heeft gediend van de jaren 1934—1938 en dat Ds A. M. Lindeboom dezen brief schreef in de voormalige woning van professor Holwerda.“

Ik vind dat, al behoor ik maar tot „het eenvoudige volk“, wel verduidelijkend.

Waart in die pastorie nog steeds de geest van dominee Holwerda rond? Loopt in dat dorp de voorganger van Ds Lindeboom hem nog steeds voor de voeten, zoodat „de aardigheid van het dorpsleven er af is“? Hij schame zich niet: hij is de eenige niet, die nog wel eens last van een onschuldigen voorganger heeft.

Maar liever dan aan psychologische slotjes te morelen, vellen we over dit wanproduct van Ds Lindeboom, van wien we vroeger eens een kostelijk geschrift lazen, een oordeel der liefde. Hij schrijft, dat hij eens, met griep in bed liggende, van zijn bed een schrijfbureau heeft gemaakt. We gelooven, dat hij ditmaal van zijn studeerkamer een slaapvertrek maakte. Over griepeuze aandoeningen niet gesproken! D. E. C.

¹⁾ A.w. bl. 16, sub 31.

²⁾ Bij Keizer, a.w. bl. 104, al. 1.

³⁾ A.w. bl. 12, sub 23.

⁴⁾ Bij Keizer, a.w. bl. 104, al. 2.

⁵⁾ A.w. bl. 4, sub 4.

⁶⁾ A.w. bl. 19, sub 39.

Wanneer de schoenen aangetrokken?

In ons nr 29, bl. 240, citeerden we een authentieke uitlegging van ds Toornvliet. En verklaarden, dat we daarin bevestigd vonden wat wij allang beweerden.

Nu komt een lezer ons een ander citaat van ds Toorn-

vliet voorleggen. Hij meent, dat daaruit zou blijken, dat mijn bewering, dat ds T. bevestiging gaf van wat ik steeds beweerd had, niet houdbaar is.

Onze lezer verwijst dan naar een uittaling van ds T. uit Nov. 1948. Op zijn gezag neem ik die letterlijk uit zijn brief over. Ds T. heeft dan volgens correspondent toen zoo geschreven:

DE CONFERENTIE TE OOSTERBEEK.

„De bijdschap rondom de brochure van ds Bos bleek ten volle gerechtvaardigd door de Conferentie van Oosterbeek. Ik acht het een groot voorrecht dat ik daar aanwezig mocht zijn. Geen ding geschiedt er „toevallig“, alles staat onder het bevel van God. Om alle legendevorming tegen te gaan, is het goed, dat men weet hoe deze conferentie geboren werd. Geen enkele bewuste, politieke, tactische bedoeling zat er achter. De brochure van ds Bos was uitgekomen en ik preekte die Zondag te Oegstgeest. Na de avonddienst werd ik opgewacht door de brs Bonda en Dr la Fleur, die mij vertelden dat ze die avond voor de tweede maal een onderhoor zouden hebben met ds Bos te Voorburg en zo zelden ze er overheen: „Jij gaat vanavond mee“. Ik pruttelde nogal wat tegen, je bent bij als je een Zondagavond thuis mag zijn en dan: hoe zou ds Bos dit vinden als ik daar onafgesproken en onaangekondigd kwam opdagen? Maar de broeders hielden aan, ik capituleerde en 's avonds kwamen wij bij ds Bos, die mij bijzonder hartelijk ontving en met wie we direct contact hadden in een gesprek over de nood der kerk. Hier was openheid, hier was begrip voor elkaars moeilijkheden; en tijdens dat gesprek werd de gedachte gelanceerd om een conferentie te beleggen. De volgende dag — dag van inhuldiging van onze Koningin — kwamen wij weer samen om de praktische dingen te bespreken, de lijst van genodigden te bepalen, enzovoorts.....“

Volgens het bericht 1948 trok ds T. de stoute schoenen aan na de invitatie van beide genoemde Oegstgeestenaars. En volgens het bericht van 1950 gebeurde het aantrekken van die stoute schoenen „op de conscientiekreet van ds Bos“.

Hoe het zij, beide uittalingen, voor zoover verbindbaar, bevestigen wat ik zel. Dacht men heusch, dat er niet meer gebeurd was? Intusschen kennen de lezers ze nu ook beide.

K. S.

Globaal bij de Kerk hooren

In ons vorig nummer gaven we twee driestarren over de nieuwe belijdenis van dr F. L. Bos. Uit de ééne („Kauw-gum-belijdenis“) puurden we zijn eigenhandige verklaring, dat ze beteekent volgens interpretatie nummer één: „de kinderen zijn te tellen bij, te rekenen tot, te erkennen als te behooren tot den KRING van hen, in wie de Geest werkt“ zoo en zoo. Die kring was de kerk. Ergo, de ééne conclusie van dr F. L. Bos is:

„de kinderen zijn te tellen bij, te rekenen tot, te erkennen als te behooren tot de kerk“.

Maar uit de andere driestar („Hoe telt men in Vlaardingen?“) bleek ons, dat dezelfde dr F. L. Bos bijtens interpretatie nummer twee zegt: ge moet de kinderen zonder onderscheiding tellen, rekenen, erkennen als zoo en zoo. „Zonder onderscheiding“ beteekende volgens dr F. L. Bos: globaal genomen. Hij zei het zelf. Ergo, de tweede conclusie van dr F. L. Bos luidt:

„de kinderen zijn globaal genomen te tellen, rekenen, erkennen“.

Combineer nu beide conclusies en ge krijgt: „de kinderen zijn globaal genomen te tellen bij de kerk, globaal genomen te rekenen tot de kerk, globaal genomen te erkennen als te behooren tot de kerk“.

Ik weet niet, hoe het den lezer gaat. Alleen weet ik, hoe het mij zelf gaat. Ik vind dit in strijd met den catechismus. Zal men ook de jonge kinderen doopen? Antwoord: ja.

Doopen kan men nooit globaal, dacht ik. Ergo: zal men ook de kinderen doopen één voor één, zonder onderscheiding? Antwoord: ja. Motief: want „zij zijn in de gemeente Gods begrepen, en hun komt de belofte toe“. Dat woordje „zij“ móet slaan op de in de vraag genoemden. Dus op de kinderen zonder onderscheiding. Ergo, de Catechismus zegt:

„de kinderen zijn stuk voor stuk, zonder onderscheiding en zonder onderscheiding, en heelemaal niet globaal genomen, doch „allen EN een iegelijk“ te erkennen als (enz.) te behooren tot de kerk“.

Zoodat dr F. L. Bos' interpretaties hem in strijd brengen met den Catechismus. Ik zou zou zeggen: niet op mijn standpunt (want, anders dan ds Veldkamp, vind ik schorsen een zeer ernstig ding), doch op dat van de synodocratie: men moet dr F. L. Bos daar nu maar meteen weer schorsen. In zijn formule is hij het volkomen eens met de synodocratie; maar in zijn toelichting erop is hij in strijd met de belijdenis. (Ook in zijn formule zelf, op mijn standpunt, maar dat geloof ik natuurlijk de synodocratische kerk van Vlaardingen niet; dat laten we dus loopen).

Let eens op, of men de F. L. Bos nu gaat schorsen wegens afwijking van de belijdenis, nog wel dadelijk na zijn terugkeer, pardon, overgang.

Want zelfs, ik zeg: zelfs indien men hem zou willen sauveeren met het zeggen: meneer, er is een inwendige en een uitwendige zijde van het verband, en er is een volle en een niet-volle doop, en zoo is er ook een uitwendige en een inwendige kerk, een volle en een niet-volle kerk, een onzichtbare en een zichtbare kerk, en wat dies meer zij, zelfs dan zeg ik: het strijdt nog met de belijdenis.

En dat weet dr E. D. Kraan, ondertekenaar van de schorsingsbullen van 1944, bijzonder goed. En dr Berkouwer. En ds Dursema. En dr J. Hoek. En dr Ridderbos. En nu houd ik maar op.

Let op: ze zullen dr F. L. Bos niet schorsen. En ds B. A. Bos vertelt, dat de vervangingsformule er straks ook aan gaat. Ik zou zeggen: als dat ding verdwijnt, omdat men het verkeerd vindt, best. Maar als het verdwijnt, om iedereen maar te laten vrijbuiten, en zich nergens meer iets van aan te trekken, dan is het maar goed, dat ds B. A. Bos ons op tijd gewaarschuwd heeft.

Globaal genomen..... doopen. Waar de scholastieke

¹⁾ Dr G. Keizer: De Afscheiding, bl. 75, al. 1.

²⁾ Aldus Dr Keizer a.w.

³⁾ Van Sanherib enz., bl. 10, sub 17.

⁴⁾ Aldus Dr Keizer, a.w. bl. 102, laatste regel.